

هنر شورشی

نگاهی به هنر اعتراضی در چهار جنبش انقلابی جهان در قرن بیستم

حامد میرزایی

کارشناس انیمیشن و دانشجوی دکتری هنرهای اسلامی

+ درآمد

هنر آنگاه که به الهیات اعتراض پیوند می خورد، شکل قدرتمندی از بیان را به وجود می آورد که قادر است هنجارهای اجتماعی را به چالش بکشد و جنبش های دگرگون کننده را شعله ور سازد. هنر از دیرباز به عنوان وسیله ای برای ابراز مخالفت، برانگیختن اندیشه و انتقال پیام های اجتماعی و سیاسی مورد استفاده قرار گرفته است. الهیات اعتراض هم پشتوانه های معنوی و فلسفی مقاومت را مجسم کرده و از اعتقادات دینی و اخلاقی برای دامن زدن به کنش های تحول ساز استفاده نموده است.

برای درک ارتباط عمیق هنر و الهیات اعتراض، چگونگی تجلی این مؤلفه ها را در چهار رویداد مهم تاریخی پی می گیریم: وقایع تاریخی می ۱۹۶۸ (فرانسه)، جنبش هیپی (آمریکا، دهه های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰)، جنبش حقوق مدنی سیاه پوستان (آمریکا، ۱۹۵۵-۱۹۶۸) و انقلاب اسلامی (ایران، ۱۳۵۷). هر یک از این رویدادها نمایانگر یک زمینه اجتماعی-سیاسی متمایز است که در آن هنر و اعتراض به روش منحصر به فردی تلافی می کنند.

در فرانسه، هنر نقش مهمی در ابراز مخالفت و به چالش کشیدن هنجارهای اجتماعی ایفا کرد. جنبش هیپی ایالات متحده از اشکال هنری مانند موسیقی، هنرهای تجسمی و ادبیات برای ترویج صلح و ارزش های ضد فرهنگی استفاده نمود. جنبش حقوق مدنی آمریکا از بیان هنری در راستای مبارزه برای برابری و عدالت بهره برد، و انقلاب اسلامی ایران از نمادگرایی دینی و رسانه های هنری برای بسیج و الهام بخشیدن به پیروان خود در جهت تشکیل حکومت اسلامی استفاده کرد. هر کدام از این رویدادها نشان می دهد که هنر چگونه به ابزاری قدرتمند برای اعتراض و مقاومت معنوی در زمینه های مختلف تاریخی تبدیل می شود. در ادامه برخی از آثار و قطعات هنری این رویدادها را در بافتار اعتراضی مرور می کنیم.

+ ۱. می ۱۹۶۸ فرانسه

پوسترهای می ۱۹۶۸ اغلب طرح های جسورانه و چشم نوازی شامل رنگ های زنده، تایپوگرافی چشمگیر و تصاویر قدرتمند داشتند. این پوسترها معمولاً در مقادیر زیاد تولید می شدند و روی دیوارها، ساختمان ها و فضا های عمومی چسبانده می شدند و منظر شهری را به یک گالری هنر اعتراضی تبدیل می کردند.

پوسترها ابزاری برای درگیر کردن مردم، گسترش آگاهی و دعوت از افراد برای زیر سؤال بردن نظم مستقر شدند. یکی از پوسترهای مشهور می ۱۹۶۸، با عنوان «La Lutte Continue» (مبارزه ادامه دارد)، مشتت برافراشته را به تصویر می کشد که از یک کارخانه آجری بیرون می آید. این تصویر نمادین، روح جنبش اعتراضی را نمایندگی می کند. مشتت برافراشته، نشانه همبستگی و مقاومت، به نماد ماندگاری برای می ۱۹۶۸ تبدیل شد که عزم معترضان برای ادامه مبارزه اجتماعی و سیاسی را منعکس می نماید.

